
ben aangesloten, maakt tegen de Jodenvervolging en tegen de behandeling waaraan personen van niet-arische afkomst bloot staan onder de huidige instantie.'

Het nalaten van de afkondiging sloot op geen enkele manier aan bij de traditie van Ter Apel, waar joden en christenen sinds mensenheugenis vreedzaam samenleefden. De Kloosterkerkgemeente had altijd goede relaties onderhouden met de joodse gemeente, had zich samen daarmee ingezet voor de HBS, 'het 'Nut' en de liberale zaak. Afkondiging had vanzelfsprekend moeten zijn, maar het tegendeel bleek het geval. De oproep werd door de kerkenraad 'voor kennisgeving aangenomen' en daarmee afgewezen. Motivering bleef in de notulen achterwege, de kwestie behoeft 'geen nader commentaar'. Het is een formulering die tal van vragen oproept. Samen met de vrijzinnigen hadden de joden zich gedurende de afgelopen decennia ingezet voor de liberale politiek, de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen en de komst van een HBS in het dorp. Er kon gerust worden gesproken van een vriendschappelijke relatie. Waarom dan dit gebrek aan solidariteit van de zijde van de kerkenraad? De bronnen geven het antwoord niet. Wél kan een verband gelegd worden met het tijdsgewricht: in dit voorjaar leken de nazi's op het toppunt van hun macht te staan.

De passage in de acta over het niet aflezen van het kerkelijk protest is gedateerd op 11 mei 1942.⁷⁸ Drie dagen later, op Hemelvaartsdag 14 mei, werd op het aan de gemeente Groningen toebehorende terrein rond het klooster een landdag georganiseerd van de NSB. Acht jaar eerder had de stad zo'n nationaal-socialistische manifestatie verboden, ditmaal verkeerde zij niet in de positie er iets aan te doen. Zo'n 4.000 deelnemers woonden de landdag bij, onder wie de leider Anton Mussert en diens echtgenote, districtsleider Jacob Maarsingh en de *Beauftragte* van de Rijkscommissaris in de provincie Groningen, Hermann Conring. Het programma begon met een mars van SS, Weer-Afdeling (WA) en Jeugdstorm, met tamboers en stormvlaggen. Mussert sprak in de open lucht bij het klooster. Onder de eregasten bevond zich burgemeester Beins, notabele en lid van het kiescollege van de Kloosterkerk. Conform voorschrift was het kloosterterrein omgeven door bordjes 'voor Joden verboden'.⁷⁹

Jan Sligter bevond zich van juni tot zijn vrijlating in augustus in kamp Amersfoort. Hij zou er na terugkeer nachtmerries aan overhouden:

Ik zag weer de manke dominee, die veroordeeld was tot het 'Judenkommando' en in 'Schnellschritt' moest meemarcheren met de Joden, toegeschreeuwd en gevloekt door de *Juden-*

⁷⁸ Kerkenraadsnotulen 11-5-1942, in: AHWK.

⁷⁹ Peter Smit en Jaap Spanninga, *Van veensoldaat tot Pools bevrijder*, 107-108.